

Feavlslag i Nord-Østerdalen

Feavlslaga var et viktig samvirketiltak i storfeavlen fram til den kunstige sædoverføringa ble tatt i bruk i 1950-60 åra. Feavlslag, også kalt okseholdsforeninger, hadde som oppgave å sørge for felles oksehold og at premiere okser med god avstamning og riktig rasepreg ble brukt i avlen. Disse såkalte foreningssoksene kunne nyttes av alle medlemmene i laget. Oksene ble plassert hos private fôrverter. Feavlslaga var sentrale ved etableringen og konsolideringen av dølafeet som egen rase for Østerdalen og Gudbrandsdalen fra slutten av 1890-tallet og i åra framover, og feavlslaga sin historie er en viktig del av dølafeets historie. I denne artikkelen vil virksomheten til to av de fremste feavlslaga i Nord-Østerdalen, i Tylldalen og Vingelen, bli omtalt ut fra møteprotokollene til laga.

Organisering av okseholdet

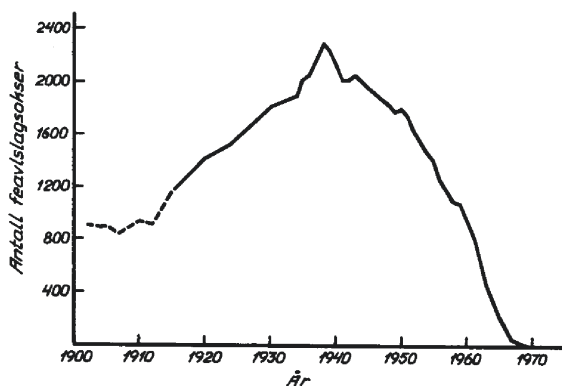
I tidligere tider var okseholdet tilfeldig. En og annen buskap hadde en okse, kanskje til den ble 2-3 år. Ellers var det å berge seg som best en kunne for å få paret kyrne med ungoxer som vokste til. Det kunne være et visst samarbeid, men noen samordning av okseholdet plan for avlen fantes ikke.

På 1850-tallet starta en omstillings-

prosess i jordbruket. Det skjedde omlegginger i åkerbruket, og husdyrbruket fikk en relativt større betydning. I feholdet meldte det seg behov for mer ytedyktige dyr. Det opprinnelige feet i Nord-Østerdalen var på det tidspunktet uensartet både i størrelse og farge, og kunne ikke betegnes som en egen rase. På 1850-tallet begynte man å arrangere utstillinger (dyreskuer) for å stimulere interessen rundt avlsarbeidet. For Nord-Østerdalen er 1858 et merkeår; da ble den første fe-utstillinga i distriktet arrangert på Slåbakken i Tolga. I perioden fram mot århundreskiftet kom rasebegrepet i fokus, og avlspolitikken og det praktiske avlsarbeidet var preget av rasestrid. Det stede egne feet fikk etter hvert en solid støtte både fra faglige autoriteter og blant bøndene. I Nord-Østerdalen kulminerte rasestriden med statsutstillinga på Tynset i 1896 der *østerdalsfeet* fikk status som egen rase for distriktet. Senere ble østerdalsfeet slått sammen med gudbrandsdalsfeet til en felles rase – *dølafeet*.

Som et ledd i et offentlig initiativ i avlsarbeidet var det tidligere blitt stasjonert okser i såkalte stamhjorder, men dette tiltaket rakk ikke langt. I enkelte bygder i Hordaland ble det på privat initiativ oppretta okseholdsforeninger,

og etter hvert skjedde dette også i andre fylker. Men tiltaket hadde ingen fast overbygning og fikk ingen stor utbredelse. I 1893 begynte staten å gi støtte til innkjøp og underhold av avlsokser, og nå kom ordningen med feavlslag inn i organiserte former. Det ble nå opprettet en rekke feavlslag utover i bygdene, vanligvis med én okse i laget. Det ble knyttet vilkår til den økonomiske støtten fra staten, nemlig at aktuelle okser skulle være av ren rase og skikket for distriktet. Dermed ble den offentlige

Antall feavlslagsokser i landet 1900-1970.

Tallene før 1915 er usikre.

Kilde: Skjervold 1981: 399.

støtteordninga til feavlsлага et viktig redskap for å konsolidere det stedegne feet. På landsbasis var det en sterk økning i antall foreningsokser fram til 1938. Antallet gikk noe nedover i krigsåra, og senere kom den kunstige sædoverføringa og avlen i tilknytning til den, og feavlsлага ble overflødige. Ordningen med feavlslag opphørte helt på 1960-tallet.

Et annet offentlig tiltak for å stimulere til oppslutning om feavlsлага var utvalgsskuer eller kåringsSKUene. Det var lokale utstillinger som ble holdt i de forskjellige bygdene og som alternerte

mellom grendene. Formålet var å kåre dyr til stambøkene, og samtidig tildele såkalte fribedekningssedler, et papir som godtgjorde at det var kostnadsfritt å pare godkjente kyr med foreningsoksene. Gjennom disse fesjåa var det lettere for bøndene å få dyra sine utstilt og bedømt.

Feavlslag i Nord-Østerdalen

Samvirketanken i okseholdet fikk tidlig fotfeste i Nord-Østerdalen. Statskonsulent Lalim skriver om det i sin beretning om østerdalsfeet (1924): *"Feavlsforeningene har alltid vært omfattet med stor interesse i Nord-Østerdalen, og det tjener så vel oppdretterne som avlens ledelse til ære at de har et åpent øye for, hvilken stor betydning det har til enhver tid å holde gode okser. Nord-Østerdalen er da også bekjent for sitt meget gode oksemateriell."* Allerede før den offentlige støtteordninga i 1893 kom i gang, var det blitt opprettet flere private lag. Generalforsamlinga i Nordre Østerdalen Landbruksforening vedtok i 1891 å gi støtte til felles hold av okser, og den første bevilgning til kvægavlsforening ble gitt i 1892 med kr 50 til kvægavlsforeninga "Prøven" i Tynset.

Fra 1893 gikk det i følge Lalim slag i slag med opprettelse av nye feavlslag, 32 i perioden 1894-1900, 10 i perioden 1901-1910 og 32 i perioden 1911-1920. Noen av disse gikk inn igjen, men mange fortsatte uavbrutt. Ved utgangen av 1924 var det i Nord-Østerdalen i alt 44 foreninger med 47 okser. Ordningen med kåringsSKUer starta opp i Nord-Østerdalen i 1913-1914. Disse SKUene fikk stor oppslutning.

Feavlslag i Tyllaldalen

Søndre Tyllaldalens kvægavlsforening ble stiftet i 1889. Det ble vedtatt lover, og medlemmene skulle skyte inn aksjer á kr 3,20 og betale 15 øre per år. Formålet er definert i lovens paragraf 1: "Formålet er at opnå hos kvæget vakker og stærk bygning i forbindelse med rig melkeevne, dog legges hovedvægten på det sidste." Ifølge lovene skulle det oppnevnes kåringsmenn som sammen med formannen skulle velge ut skikkede avlskyr, såkalte stamkyr, og foreslå valg av avlsokse. Lagets sin viktigste oppgave var å kjøpe inn okser og sørge for førverter til disse. I 1890 hadde foreningen 20 medlemmer, og i 1893 ble 80 kyr kåret.

Den første avlsoksen ble innkjøpt fra Midtskogsbrua. Det var en rau okse av blanda Tyllalds- og Grindflekkslag. Oksen ble mannevond og måtte snart avlives. Den neste oksen som ble kjøpt inn var halvblods telemarksokse. I 1901 tok foreninga initiativ til å arrangere feutstilling for Tyldalens Sogn i trøa ved meieriet hvor 125 dyr møtte. Etter 1909 er det ingen referater i forhandlingsprotokollen. Laget ble oppløst, men da hadde hele bygda stått tilslutta i mange år.

Tyldals okseholdslag ble oppretta i 1915. Den først oksen til dette laget var Dølen, men den omkom under hamning ved Grønntjønnan i 1915. En viktig del av lagets inntekter var støtten fra det offentlige i form av fribedeknings-sedler til kåra kyr. For 1937/38 fikk laget godkjent 161 frisedler á kr 3,50. Ellers kom inntektene fra bedekningsavgiftene. For 1927-28 var satsene følgende

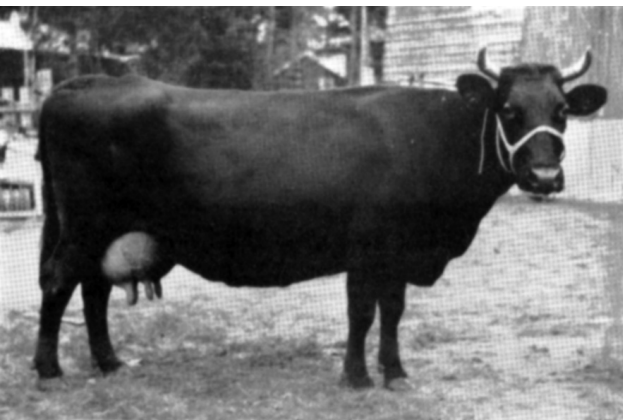
:

Medlemmer – kåra ku	gratis
Medlemmer – ikke kåra ku	kr 2,00
Ikke medlemmer – kåra ku	kr 2,00
Ikke medlemmer – ikke kåra ku	kr 4,00

På 1920-tallet gikk laget i under-skudd, og medlemstallet minka. Etter økonomiske tap og feilslagne håp kunne ikke laget lenger holde det gående, og måtte innstille.

Nytt lag, Tyllaldalen feavlslag, fikk sin start i 1931. Laget fikk økonomisk støtte fra Tyldal Sogneskog i form av rentefritt lån på kr 600 til innkjøp av ny okse, et lån som i 1933 ble gitt laget som gave. I åra framover ga Sogneskogen årlig et tilskott på kr 500 per okse som støtte til feavlen. Dermed hadde økonomien fått et såpass godt fundament at okseholdet kunne gå i balanse. Oppslutningen om laget økte utover i 1930-åra. I 1938 var det 67 medlemmer og 425 innmeldte kyr. Det høyeste tallet ble registrert i 1941-42 med 71 medlemmer og 440 kyr. Ved kåringskuet i 1944 ble det utstilt hele 356 kyr.

Med så stort medlemstall var det nå behov for to okser i laget. Av okser i denne perioden ga spesielt Venus, stamboknummer 4829, avkom som utmerket seg. Oksen ble innkjøpt fra O. J. Ween, Kvikne i 1938, og ga meget gode resultater ved avkomstgranskinga. Avls-laget for dølafe i Oppland leide oksen og satte den inn på oksestasjonen som var opprettet på Storhove landbruks-skole ved Lillehammer i 1947 for å kunne gi bøndene tilbud om kunstig sædoverføring (inseminering). I stedet ble oksen Ling 6140, født 1945, innkjøpt fra Gausdal. Dette var også en okse som ga utmerket avkom. Statskonsulenten i storfeavl, Hans Tilrem, ut-

Ravna 6525, født 1945, 1. premie og 1. avdråttspremie. Eier: Norvald Aas, Tyllidalen. Kua hadde i 1952 en årsavdrått på 5512 kg mjølk med 4,2 % fett. Faren var oxen Venus, som skaffet mye fremragende avkom som feavlslagsokse i Tyllidalen, og senere som seminokse.

talte i et brev til Hedmark landbruks-selskap i 1955 følgende om Ling: "Oksen fører utvilsomt særs gode anlegg for mjølkemengde, og fettprosent. Resultatet er av de beste en kan finne både innen dølafe og andre raser, og jeg skulle anta at det skulle være rett å sette 9 poeng for denne oxen som far. Uansett rase kan det være vanskelig å finne noe bedre.". Men gudbrandsdølene hadde sikret seg gjenkjøpsrett, og Ling ble derfor tatt tilbake til Gudbrandsdalen.

Med det gode avkommet etter mange av oksene i laget, spesielt Venus og Ling, fikk Tyllidalen en sterk posisjon i dølafeavl. Det ble solgt mange avlsokser fra Tyllidalen til andre bygger.

I etterkrigsåra kom spørsmålet opp om hva som kunne gjøres for å friske opp blodet til dølafeet. På slutten av 1940-tallet fikk bøndene tilbud om insemineringen med sæd fra oksestasjonen på Storhove, senere Brattland i Fåberg, og Stensby ved Hamar. Dermed

3. oktober. 1955

Utvalgssjået i Tyllidal ble det beste i Nord-Østerdal

Utvalgssjået i Tyllidal ble det beste i Nord-Østerdal, påpeker en av dommerne. «Ravna» tilh. Norv. O. Aas fikk 34,5 poeng og er dermed den høyest nålevende poengterte døla-ku. «Løve» tilhørende Goren Eggen og en ku tilhørende Jon B. Møen oppnådde begge 32 poeng og dermed 1. pr. graden. Det ble fremvist helt utmerket avkom etter oxen «Ling». En kvige hadde på hele første års regnskap 249 kg. mjølkfett. Av de 237 utstilte dyr fikk som tidligere meldt 3 første pr., 27 annen pr., 98 tredje pr., 81 godkjent og 28 vernepr.

På sjået i Brydalen var 102 dyr fremmøtt, hvorav 1 fikk annen pr., 26 tredje pr., 58 godkjent og 17 vernepr. Det ble fremvist godt avkom etter oxen «Tuften».

Tolga Bridgeklubb

Tolga Bridgeklubb har hatt årsmøte og årsmelding og regnskap ble god-

Arbeidstegningene til Vinger sentralskole ferdige

Arkitektene er nå ferdige med arbeidstegningene til sentralskolen i Vinger. Den delen som først skal oppføres er selve bygningen og leskurene til høyre. Senere — i annet byggetrinn — vil fløyen med spesialrom bli satt opp.

Formann i byggekomiteén, Kolbjørn Sjølie, opplyser at det er lagt innbud på skolen, og man går ut fra arbeidet vil bli satt i gang alt før i november. Og blir ikke vintertid for hard gjør man regning med at arbeidet kan gå kortere. Samtidig ser av skisser og tegninger at Vinger et v...

Faksimile fra oppslag i "Østerdølen" 3. oktober 1955.

fikk de også tilgang til okser av andre raser enn dølafe, spesielt finsk ayrshire og Norsk Rødt Fe (NRF). Prosessen med innkryssing og overgang til dagens NRF var i full gang. Men laget satsa fortsatt på egne okser. Våren 1954 ble Fimpen 6365 innkjøpt fra Eivind Kveberg i Alvdal. Den var av blandingsrase, ½ finsk ayrshire, ¼ dølafe og ¼ NRF. I 1957 bestemte laget seg for å greie seg med én okse men samtidig gi tilskudd til inseminering. Nå gikk det fort nedover med bruken av feavlslagens okse, og okseholdet opphørte i 1961. Dette året ble det inseminert 471 kyr. I årsmeldinga for 1966 står det at praktisk talt 100 % av kyrne nå ble inseminert.

I 1959 tok laget initiativ til å få utdannet en klauvskjærer, og skaffet også til veie klauvboks. Trygve Graven tok kurs ved Norges veterinærhøgskole og ble klauvskjærer i bygda. Graven utdannet seg også til inseminør, og startet den virksomheten i 1960.

Bygdasjå ble fortsatt arrangert. Den 14. juni 1961 ble det holdt utstilling på den nye utstillingsplassen på østsiden av Tysla i havnehagen til Norvald Aas. Det var innmeldt 91 dyr, og 75 møtte. Det ble også holdt et utvalgssjå i 1966 med 130 kyr.

Arbeidsoppgavene til feavlslaget ble færre etter at okseholdet opphørte. Etter hvert behandla laget stort sett bare saker som hadde med insemineringsvirksomheten å gjøre. Det ble drøfta om feavlslaget kunne legges under bondelaget, men det ble det ikke noe av. Det siste årsmøtet som laget holdt var i november 1971. Her ble det vedtatt at laget skulle oppløses. Videre ble det vedtatt at lagets klauvboks vederlagsfritt skulle overdras til bondelaget sammen med et beløp på kr 1000 til vedlikehold. Resten av lagets midler, ca. 1200 kr, ble overdratt til Tyllaldalen Samfunnshus.

Feavlslag i Vingelen

Vingelens kvægavlsforening ble stiftet i 1899. I møteboka står det at det første laget i bygda ble dannet i 1894, men det foreligger ingen nærmere informasjon om dette laget. Det nye laget hadde ved oppstart 12 medlemmer og 108 kyr, derav 37 stamkyr. Den første foreningsoksen var Tronslien, født 1897.

I 1907 hadde oppslutningen økt til 28 medlemmer og 260 kyr, av disse 80

stamkyr. Medlemstallet var nå så stort at det ble bestemt å kjøpe inn oxen Rolf i tillegg til Pryd som laget allerede hadde. Men det viste seg å være vanskelig å skaffe førverter til to okser, og allerede i 1909 ble det besluttet å selge Rolf. Med bare én okse kunne medlemmene bare få bedekket 2/5 av kyrne i besetningen med foreningsoksen. Pågangen var stor, og i 1909 paret Pryd hele 160 kyr.

I 1914 ble det drøftet om det skulle opprettes tre foreninger (Nordvang, Vingelen og Røe) eller om bygda skulle ha ei forening med tre okser. Det var det siste alternativet som ble valgt. Men det var tydeligvis fortsatt flere enn ett lag i bygda, for i 1929 ble spørsmålet tatt opp igjen. Dette året ble det holdt et ekstraordinært møte i Vingelen feavlslag og Vingelen okselag for å fastsette betingelsene for å slå sammen begge laga til ett. Dette ble også vedtatt.

I et møtereferat fra 1918 står det at en av oksene ble sendt til oksehamna ved Grønnskjønnan. Etter at denne ble nedlagt var det et problem med hva man skulle gjøre med oksene om sommeren. I 1921 behandla laget uttalelse til et høringsforslag fra Tolgen herredsstyre som gikk på å forby å sende ungoxer på felles hamnegang. Problemet fikk sin løsning med opprettelsen av oksehamna i Magnilldalen i 1929. Men ikke alle oksene fikk nyte friluftslivets gleder. I møteboka fra 1945 står det følgende: *"Det var i år Nordving og Gelmin som fikk nyte friluftslivet i Magnilldalens gressganger, mens Lykkreison måtte plages heime med fluer og øksenkyr som var i stort flertall i sommer. Den harde påkjenningen forårsaket at han fikk en senestrek i krysset, og måtte få permisjon i ca. 5 ukers tid. Imid-*

Feavlslagsokser på sommerferie i Magnilldalen. Her fra okseslippet i 1956. Oksene ble sluppet samtidig på et gitt tidspunkt, og det ble hissig kamp inntil de hadde blitt etablert en rangorden. Foto: Rolf Skjøtskift.

lertid fortsatte strømmen, og Gelmin måtte heimtas for å overta foryngelsen.”

På 1920-tallet hadde laget økonomiske problemer. Enkelte av medlemmene klarte ikke å betale inn medlemsavgiften, og ble nektet å bruke oksene inntil beløpet var innbetalt. Det var også vanskelig å få betalt førvertene, og laget måtte ta opp lån i Tolgen Sparebank.

Vingelen fikk en sterk posisjon i dølafeavl, og solgte mange avlsdyr til andre områder. Ut fra stambøkene for dølafe er det funnet at Vingelen var den bygda innen hele raseområdet som solgte flest avlsokser til andre bygder. En viktig årsak til denne sterke posisjonen var den store interessen for og oppslutningen om feavlen i bygda, og at det ble brukt gode avlsokser som ga et fremragende avkom. Av disse er det tre som spesielt pekte seg ut, nemlig Bjørn 922, Storm 1193 og Lykkreison 5541.

Bjørn ble født hos Ola Flatgård i Tolga i 1911 og ble brukt i laget helt

fram til 1929. Oksen fikk første premie ved en rekke utstillinger. I 1925 ble det framstilt ei avkomstgruppe etter Bjørn ved statsutstillinga på Tynset, og oksen oppnådde 2. avkomstpremie.

Storm ble født hos Johan E. Nygård, Vingelen i 1920. Den ble solgt til Stor-

Bjørn, foreningsokse i Vingelen 1911-1929. Oksen fikk første premie ved en rekke utstillinger. Her sammen med førverten Barbro Storgjellen.

Elvdal, men kjøpt tilbake i 1926. Om denne oksen står det i møteboka til feavlslaget i 1939: *”Storm ble avlivet i Vingelen i 1938, slaktevekt 293 kg, 18 år, i sine beste år 400 kg stor. Storm var en kraftig okse med flott eksteriør. Av dens avkom er det mange gode okser solgt over hele Hedmark fylke og de har igjen skaffet godt avkom etter seg med 2. premie. Av kuer ble det mange gode melkere med høy fettprosent, fint eksteriør og kraftig bygt. Storm var feavlslagets beste okse og flink til bedekning.”*

Lykkreison ble født i 1940 på Storsteigen landbruksskole, Alvdal, og innkjøpt til Vingelen feavlslag i 1942. Oksen hadde et flott eksteriør, og ga spesielt godt avkom. Den fikk 1. premie ved statsutstillinga på Tynset i 1949, og ble etter hvert etterspurt utenfor bygda.

Lykkreison i aksjon i Vingelen på 1950-tallet. Førvert var Johan Nygård på Vellhaugen. Det var ofte kvinnfolka på garden som gikk med øksen-kyrne til oksen. Foto: Privat eie.

Utstillinga på Moan i Vingelen 21. september 1956, der det ble framstilt ei avkomstgruppe etter Lykkreison og hvor oksen fikk første avkomstpremie. Fesjåa var et fargerikt innslag i bygdelivet. Foto: Vingelen Kirke- og skolemuseum.

Avslaget for dølafe i Gudbrandsdalen var i 1951 interessert i å kjøpe Lykkreison for å bruke den som seminokse på oksestasjonen Brattland i Fåberg, men laget bestemte seg for å beholde oksen da det ville være vanskelig å finne en erstatting. Laget fikk ei ny henvendelse i 1954, og nå ble det vedtatt å selge den for kr 3000.

Den 21. september 1956 ble det arrangert bygdautstilling på utstillingsplassen på Moan i Vingelen der ei avkomstgruppe etter Lykkreison ble fremstilt for bedømming, og her ble Lykkreison ble tildelt 1. avkomspremie. Det var en stor dag for Vingelen og Vingelen feavslag, som også ble markert med ei festlig tilstelning om kvelden. Her er et sitat fra lagets årsmelding for 1956-57: "Vi var så heldig med veiret utstillingsdagen. Det fineste høstveir man kunde ønske sig. De store bjørkene omkring plassen stod i all sin høstprakt, mens "Sæterjentens søndag" og "Nu lysner det i skogen" og annen

fin musikk gikk over høytaleren. Det var intens spenning, om gruppen vilde stå til 1. premie helt til statskonsulent Tilmrem kløv op på en plankestabel og erklærte at Lykkreison-gruppa var verd 1. avkomstpremie. Avkommet etter Lykkreison fyller idealkravet 90 prosent og det holder til 1. premie. Tilmrem sa videre at Lykkreison står i en særklasse blant de okser som nå brukes i den kunstige sædoverføringen. Vi kjenner ingen oksers avkom så godt som Lykkreisens, sa statskonsulenten. Den har 15 avkomstgranskede sønner hvorav ingen er dårlig og en rekke fremragende.

Granskingen av sønners dattermiddel viser vel så godt avkom som etter Lykkreison. Stasjonsveterinær Blystad på sædstationen Brattland fortalte at Lykkreison tross sine 16 år, var i fin form da han kom tilbake fra sommerhamna".

Fesjåa var et fargerikt innslag i bygdelivet, noe som følgende dikt av Eystein Eggen gir uttrykk for:

Fesjået
Med branngul bjørkeskog ikring
Ein flat og solberr vang
held bygdefolket kåringssting
for fe av fremste rang.
Tri lærde menn med kvar si bok
er sjølv dommarringen,
og karar som har hand i brok
føl' med frå yttersvingen.

Eit fesjå er ei fagnadsstund
for bonden i hans kav.
Da hentar han frå li og lund
sin bergingsstav.
Her leiest fram dei beste kyr
frå frodig seterlende.
Dei rautar håst mot ståk og styr
og let seg snu og vende.

Der står ein stut av beste al
med olme augekast.
No skal han svara for sitt kall
og hente ros og last.
Her blir han dømd av lærde menn,
ei sløyfe får han bæra,
men stuten berre bles til den
og ristar av seg æra.

Der står ei stambokskriven geit
og mekrar stolt og kry
som om ho allereide veit
at her blir premie på ny.
Ein bukk i brunst held ikkje ro,
men slit og riv i bandet.
Han gjekk så gjerne opp på to
og viste at han kan det.

Og her er telt med kakestell
og kaffe om du vil,
der vakre jenter spår deg hell
med loddkjøp attpåtil.
Dei smett blant karane og byr,
dei prøver vinnarlykka.

Men berre eit og anna dyr
går heimatt sløyfesmykka!

Vingelen feavlslag ble forespurt om laget kunne stå som arrangør av jubileumsutstillinga på Tolga i 1958 (100-årsjubileum for feutstillinger i distriktet), men laget fant at den oppgaven var for stor. Men vingelsingene gjorde seg sterkt bemerket på utstillinga. Her ble laget hedret med Hedmark landbruks-selskaps medalje i sølv med diplom for godt avlsarbeid gjennom mange år. I årsberetningen for 1957-58 kommenteres dette slik: "En utmerkelse som bør anspore vingelsfolket til innsats i kommende år. En innsats der et stadig bedre oksemateriell og inseminering må gå hånd i hånd ellers vil denne tradisjonsrike kubygdna snart bli akterutseilt. Det er noen som lett blir glemt i feavslarbeidet, og det er våre förverter, som i all slags vær, i sol og regn, snø og kulde, i år etter år tar på seg dette arbeidet som snart ingen lenger vil ha. Det er vel på tide å gi disse sli-tere en takk, et erkjennelsesbevis i takknem-lighet for det arbeidet de så uselvvisk tar på seg. I alle fall bør vi og skal vi akseptere de tider og regulerende ordninger som de øns-ker."

Overgangen til kunstig sædover-føring og innkryssingen av andre raser i dølafeet i 1950-60 åra skjedde på samme måte som i Tyllaldalen. Den første krysningsoksen, Flaten 6366 hadde Yli Lemu av rasen finsk ayrshire som far, og ble innkjøpt fra Olav Flaten på Tolga i 1954. I 1958 inseminerte dyrlege Bangen 175 kyr i Vingelen. Det var mest sæd fra okser av finsk ayrshire som ble brukt, men også noen rene NRF-okser. I 1959 hadde antallet inseminerte kyr økt til 257. For at laget skulle ha et tilbud om andre raser enn dølafe til opp-

*Ungokse med mye finsk ayrshireblod i årene, framstilt av Torbjørn Storhaug, Vingelen. Bildet er sannsynligvis fra fylkesutstillinga på utstillingsplassen, Tynset 19. september 1957.
Foto: Nordøsterdalsmuseet.*

drettere som ønsket å pare kyrne etter "gammelmetoden", kjøpte laget i 1962 inn NRF-oksen Berg fra Harald Berg i Bøverbru, og i 1964 ble det paret den 93 kyr med denne oksen. Berg var den siste feavslagsoksen i Vingelen.

I januar 1970 fant styret at laget hadde uttjent sin funksjon, og det var enighet om å avvikle gjenstående midler. Noen generalforsamling for å gjøre formelt vedtak om å oppløse laget ble imidlertid ikke holdt. Styret ble derfor fortsatt sittende, men var ikke aktivt. I 1980 ble det brukt ca. kr 15.000 av de ubrukte midlene til å dekke utgiftene til en omfattende ringormvaksineringsprosjekt i bygda. Det siste notatet i møteboka for Vingelen feavslag er fra 1993. Der står det følgende: *"Kan bare beklage at det ikke er holdt generalforsamling, slik loven er. Er blitt kjent med at mange ønsket noen kroner av lagets midler. I dag har vel nesten ingen av gardbrukerne gått med ku til okse. Etter å ha snakket med de to andre i det siste styret,*

ble de enige i forslaget mitt om å gi pengene til Vingelen kirke og skolemuseum. Håper jeg får tilgitt denne ureg-lementerte handling." Lagets kontantbeholdning var på det tidspunktet kr 40 600.

Sluttord

Historien til feavslaga er eksempel på et viktig og vellykket samvirketiltak i landbruket. Med disse laga fikk bøndene orden på okseholdet, og laga var sentrale i arbeidet for å skaffe framgang i avlen. Gjennom støtten fra staten ble feavslaga også viktige i gjennomføringen av den offisielle avlspolitikken. Feavslaga sin epoke tok slutt da den kunstige sædooverføringa fikk gjennomslag i 1950-60 åra. Feavslaga utover i bygdene hadde uttjent sin oppgave og ble overflødige. Men for den perioden de eksisterte var de sjølve krumtappen i okseholdet og i dølafeavl. Gjennom den kunstige sædooverføringa fikk bøndene tilbud om okser av andre raser enn dølafe, noe de også valgte. Det gikk nå fort at dølafeet opphørte som egen rase, og feavslaga sin historie er derfor nært koplet sammen med dølafeets historie.

Litteratur

Eggen, Arnliot 1996. Eystein Eggen og skriftkulturen i fjellregionen.

Det Norske Samlaget.

Forhandlingsprotokoller Tyldalens kvæg-avlsforening 1889-1909, Tyldals okseholds-lag/Tyldalen feavslag 1915-1938,

Tyldalen feavslag 1938-1971.

Tyldalen skole.

Forhandlingsprotokoller Vingelens kvæg-avlsforening 1899-1909 og 1909-1941, Vingelen feavslag 1941-1993. Vingelen

Kvægudstillingen i Elvårdal 1905.

Fot. Henr. Stinessen, Tynset.

Kvægudstilling i Elvårdal 1905. Foto: Henrik Stinessen.

Kirke- og skolemuseum.

Lalim, Anders 1926: Østerdalsfeet. Et litet bidrag til dets foredlingshistorie.

Grøndahl & Sønns Forlag.

Simensen, Egil 2006: Oksehamna i Mag-nilldalen 1929-1960.

Årbok for Nord-Østerdalen 2006, s. 13-21.

Simensen, Egil 2008: Dølafheet. Nordøsterdalsmuseet/Dølafelaget/Tine Meieriet Øst BA.

Skancke, Per 1920: Nordre Østerdalens Landbruksforening 1880-1920.

Historisk oversikt. Hamar Stiftstidendes Boktrykkeri.

Skjervold, Harald 1981: Storfeavlenn gjennom hundre år. I: Norske Melkepro-dusenters Landsforbund 100 år 1881-1981, s. 385-455. Oslo.

Stambok over dølafefe. Bind 1 (1931) - bind 11 (1950): Statskonsulenten i Trondheim.

Bind 12: (1957) Statens stambokkontor, Oslo.

Egil Simensen

Skogveien 10

2500 Tynset

Epost: egil.simensen@fjellnett.no